

تعریف منظر فرهنگی از دید مرکز میراث جهانی یونسکو

نویسندگان: لاله رضانی، مهدیار نظام

اصطلاح کالچرال لندسکیپ (منظر فرهنگی) در سال ۱۹۹۲ در کمیته میراث جهانی به عنوان یکی از موضوعات دست ساز بشر که قابلیت ثبت در فهرست جهانی را داشته باشد، مطرح شد. آفرینش مفهوم منظر فرهنگی، حاصل سال ها تجربه جهانی در امر حفاظت های گوناگون موضوعات فرهنگی و طبیعی است که در نهایت در قالب این مفهوم ارائه شده است. مفهوم منظر فرهنگی منعکس کننده بنیادی ترین کوشش های انسانی برای تامین سرپناه، غذا، لباس، تفریح و عبادت است که در برگزیده شواهدی ارزشمند درباره منشاء، تدوین و توسعه فرهنگ ها است. با استفاده از این مفهوم می توان ارزش ها، آرمان ها و ذائقه های انسانی در حال تغییر را در اشکال مختلف بررسی نمود. بنابراین، اصطلاح «منظر فرهنگی» شامل تمامی ویژگی های میراث ملموس، ناملموس و تنوع زیست محیطی و فرهنگی می گردد. با استفاده از دیدگاه منظر فرهنگی، روابط بنیادین جوامع محلی با بستر طبیعی و ارتباط آن با ارزش های فرهنگی، روش های مختلف مهار تهدیدهای طبیعی و چگونگی آفرینش دست ساخته های بشر قابلیت شناخت و مطالعه دقیقی تر را می یابند.

تا قبل از ارائه مفهوم منظر فرهنگی، آثار ثبت شده جهانی فقط شامل محوطه های تاریخی، فرهنگی یا طبیعی بودند. اما با استفاده از این مفهوم، آثاری که ترکیبی از مفاهیم تاریخی، فرهنگی و طبیعی اند نیز در فهرست جهانی قرار گرفتند. این مفهوم به بررسی تاریخ، زندگی انسان ها و تعامل میان مکان با انسان ها و منافع معنوی. مادی پایدار سرزمین می پردازد و علاوه بر آن به ارزش های ذاتی، اکولوژیکی و فرهنگی یک مکان و تلقی مردمانی که در طول تاریخ در آن حضور داشتند و با اندیشه ها، تصورات و آفرینش های خود محیط را متحول ساخته اند، نیز توجه می کند. از این رو، این مفهوم با طیف گسترده ای از مفاهیم، دانش ها و رویکردهای مختلف مرتبط است (طالبیان، فلاحت، ۱۳۸۶، ۷).

منظرهای فرهنگی گویای تکامل جامعه بشری و سکونت در طول زمان هستند که تحت تاثیر محدودیت ها و فرصتهای فیزیکی اعمال شده توسط نیروهای داخلی و خارجی محیط طبیعی، اجتماع متوالی، اقتصادی و فرهنگی شان قرار گرفته اند. اصطلاح منظر فرهنگی شامل تنوع آشکار ارتباط نوع بشر و محیط زیست طبیعی است. منظرهای فرهنگی اغلب منعکس کننده تکنیک های منحصربفرد استفاده پایدار از زمین که با توجه به ویژگی ها و محدودیت های محیط زیست طبیعی به وجود آمده اند و ارتباط معنوی خاص با طبیعت هستند. حفاظت از منظر فرهنگی می تواند به روش های مدرن پایدار استفاده از زمین و حفظ یا افزایش ارزش های طبیعی در منظر کمک کند. تداوم وجود فرم های بومی استفاده از زمین به حفظ و نگهداری تنوع زیستی در بسیاری از نواحی دنیای منجر می شود. بنابراین حفاظت منظرهای فرهنگی بومی برای حفظ تنوع زیستی مفید است (unesco world heritage center, 2017).

در شانزدهمین نشست مرکز میراث جهانی در سال ۱۹۹۲، دسته بندی های منظر فرهنگی به تصویب رسید و منظر فرهنگی به عنوان کارمشرک انسان و طبیعت در سه دسته قرار گرفت. (Rossler, 2002, 10).

دسته بندی منظر فرهنگی در مرکز میراث جهانی یونسکو

<p>دسته نخست که راحت‌تر از بقیه قابل شناسایی هستند، منظرهای آشکارا تعریف شده هستند که از روی قصد توسط بشر طراحی و ساخته شده است. این دسته شامل باغ و درختستان و منظرهای مصنوعی هستند که به دلایل زیبایی‌شناختی طراحی شده‌اند و اغلب (اما نه همیشه) با ساختمان‌ها و مجموعه‌های مذهبی یا یادمانی در ارتباط هستند.</p>	<p>دسته اول</p>
<p>دسته دوم منظر به صورت ارگانیک تکامل یافته است. این منظرها از الزام اجتماعی، اقتصادی، اداری و/یا مذهبی منتج شده است و شکل کنونی آن به وسیله‌ی پیوستگی با محیط طبیعی‌اش و در پاسخ به آن تکامل یافته است. چنین منظرهایی فرآیند تکاملشان را در شکل و خصایص ترکیب‌دهنده‌شان منعکس می‌کنند. این منظرها به دو زیر گروه قابل تقسیم هستند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • منظر باقیمانده از گذشته (یا فسیل شده) منظری است که در آن فرآیند تکاملی در زمانی در گذشته به طور ناگهانی و یا در طی یک دوره به پایان رسیده است. با این حال خصایص برجسته‌ی تمایزدهنده‌شان هنوز در شکل مادی‌شان قابل مشاهده است. • منظر تداوم‌دار منظری است که نقش اجتماعی خود را در جامعه‌ی معاصر حفظ کرده است و به طور تنگاتنگ با روش زیست سنتی پیوسته است و در آن فرآیند تکامل همچنان جاری است و به طور همزمان شواهد مادی برجسته‌ای از تکاملشان در طول زمان را به نمایش می‌گذارد. 	<p>دسته دوم</p>
<p>دسته آخر منظر فرهنگی تداعی‌گر است. این دسته در بر دارنده‌ی آن گونه منظرهایی در فهرست میراث جهانی است که بنا به دلایل برتری مذهبی قوی، تداعی‌های هنری یا فرهنگی عنصری طبیعی بیش از شاهد فرهنگی مادی که ممکن است غیر برجسته یا حتی غائب باشد، قابل توجیه هستند.</p>	<p>دسته سوم</p>

جدول ۱: دسته بندی منظر فرهنگی در مرکز میراث جهانی، منبع: (عشرتی، ۱۳۹۰، ۱۵۱)

بر اساس این دسته بندی از سال ۱۹۹۲ تا به امروز منظرهای فرهنگی زیادی در سرتاسر دنیا در مرکز میراث جهانی ثبت شده اند که تعداد آنها تا سال ۲۰۱۷، ۱۰۳ عدد برای ۶۱ کشور عضو در مرکز میراث جهانی بوده است (unesco world heritage center, 2017).

معرفی نمونه هایی از منظرهای فرهنگی بر طبق دسته بندی یونسکو:

باغ پادشاهی دسائو آلمان منظر فرهنگی آشکارا تعریف شده

باغ پادشاهی دسائو واقع در ایالت زاکسن آنهالت در میانه منطقه البه در کشور آلمان، مثال استثنایی از طراحی منظر و برنامه ریزی از عصر روشنگری، قرن ۱۸ است که سال ۲۰۰۰ در لیست میراث جهانی با معیارهای دو و چهار « (ii),(iv) » ثبت شد. اجزای مختلف آن شامل ساختمان های برجسته، پارک ها و باغ ها به سبک انگلیسی، و پیرایش ماهرانه زمین های کشاورزی با اهداف زیبایی شناسی، آموزشی و اقتصادی است که شایان تقلید سبک می باشند.

تصویر ۱: باغ پادشاهی دسائو-Wörlitz ، منبع: (unesco world heritage center,2017)

برای شاهزاده لئوپولد سوم، فردریش فرانتس از آنهالت-دسائو (۱۷۴۰-۱۸۱۷) و دوست و مشاورش، فریدریش ویلهلم فون (۱۷۳۶-۱۸۰۰)، مطالعه منظر باغ ها در انگلستان و ساختمان های باستانی در ایتالیا در طول چند سفر، انگیزه ای شد برای برنامه ریزی خلاق خودشان در قلمرو کوچک شاهزاده در کنار رودخانه البه و مولده. در نتیجه، اولین منظر باغ در قاره اروپا در آنجا و با تمرکز بر ورلیتس ساخته شد. طی یک دوره چهل ساله یک شبکه روابط سبکی و بصری توسط منظر باغ ها در مناطق دیگر گسترش پیدا کرد که منجر به ایجاد مقیاس منحصر بفردی از منظر باغ ها در اروپا شد. در ساخت این منظر، طراحان تلاش کردند که فراتر از کپی کردن صرف از منظر باغ ها و ساختمان ها در طراحی سایت های دیگر بروید، و به جای آن یک ترکیب گسترده از طیف روابط هنری را خلق کردند. در میان اجزا و ویژگی های جدید منظر این باغ ها، المان یکپارچه ادبی، برگرفته از فلسفه ژان ژاک روسو (۱۷۱۲-۱۷۷۸)، تفکر یوهان یواخیم وینکلمان (۱۷۱۷-۱۷۶۸)، و زیبایی شناسی از یوهان گئورگ (۱۷۲۰-۱۷۷۹)، بود. مفهوم دسترسی عمومی به ساختمان ها و زمین بازتابی از مفهوم ادبی انسان در جامعه بود. پیشرفت ایده اصطلاح «ornée» به معنای کشاورزی به عنوان پایه و اساس زندگی روزمره، جایگاهی در منظر این باغ ها پیدا کرد. در مفهوم روسو کشاورزی اغلب نقش یک عملکرد آموزشی در آنهالت-دسائو دارد.

معیار دو (ii) : باغ پادشاهی دسائو-Wörlitz یک مثال برجسته از استفاده از اصول فلسفی از عصر روشنگری در طراحی یک منظر است که ادغام هنر، آموزش و پرورش و اقتصاد در یک کل هماهنگ و یکپارچه است.

معیار چهار (iv): قرن ۱۸ یک دوره اصلی برای طراحی منظر است، که باغ پادشاهی دسائو-Wörlitz یک تصویر استثنایی و گسترده از آن است (unesco world heritage center,2017)

تصویر ۲: باغ پادشاهی دسائو-Wörlitz ، منبع:(unesco world heritage center,2017)

سایت های مقدس و مسیرهای زیارتی در محدوده کوهستان کی ژاپن منظر فرهنگی تداعی گر

این سایت در جنگل های انبوه کوهستان کی در شبه جزیره بخش جنوبی سرزمین اصلی ژاپن قرار گرفته است که در سال ۲۰۰۴ در فهرست میراث جهانی با معیارهای دو، سه، چهار و شش ثبت شده است. مشرف به اقیانوس آرام، سه سایت مقدس یوشینو و اومینه، کومانو سانزان، و کویاسان توسط مسیرهای زیارتی به شهرهای پایتخت باستانی نارا و کیوتو متصل شده اند. این سایت ها با هم، مسیرهای زیارتی مابین، و جنگل های اطراف به صورت یک منظر فرهنگی، منعکس کننده تلفیقی از آیین شینتو که ریشه در سنت کهن پرستش طبیعت در ژاپن و بودیسم، که از چین و شبه جزیره کره معرفی شده است، می باشد. سایت های مقدس توسط ۳۰۷ کیلومتر از مسیرهای زیارتی که مساحت ۴۹۵،۳ هکتار را پوشش داده اند متصل شده است که با منظر جنگل های اطراف آن، منعکس کننده مداوم و فوق العاده سنت مستند از کوه مقدسی هستند که بیش از ۱۲۰۰ سال حفظ شده اند.

تصویر ۳: جنگل های مقدس کوهستان کی، منبع: (unesco world heritage center, 2017)

معیار دو (ii): نمومان ها و سایت های منظر فرهنگی کوهستان کی، یک ترکیب منحصر بفرد بین شینتو و بودایسم هستند که تبادل و توسعه فرهنگ دینی در شرق آسیا را نشان می دهند.

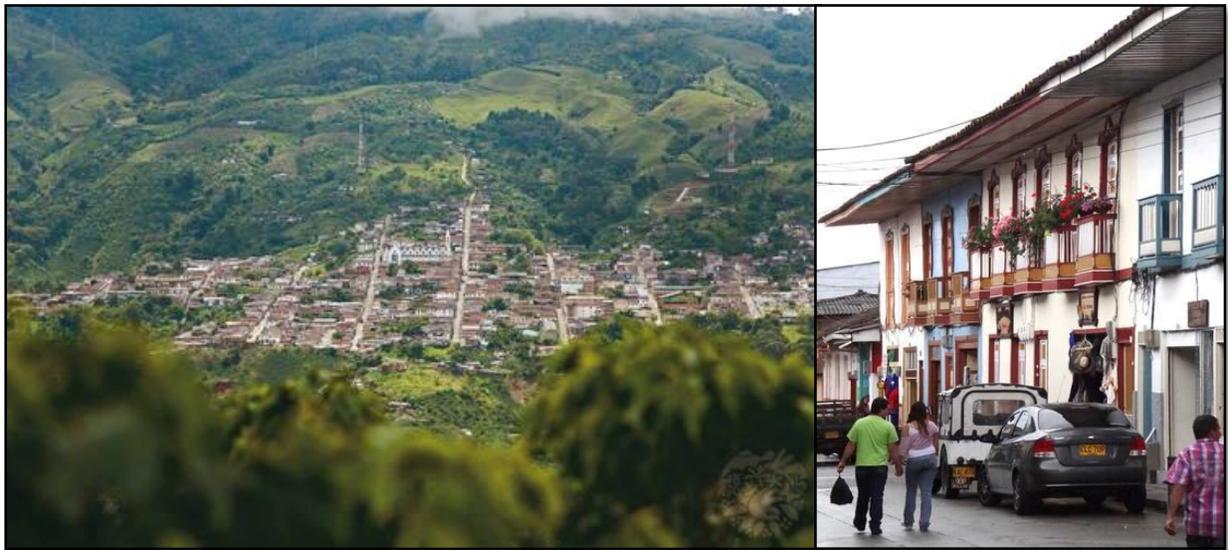
معیار سه (iii): زیارتگاه شینتو و معابد بودایی در کوه های کی، و آیین های مرتبط با آنها، گواه استثنایی توسعه فرهنگ دینی در ژاپن، بیش از یک هزار سال است.

معیار چهار (iv): کوهستان های کی تبدیل شده اند به مکانی برای ایجاد اشکال منحصر به فرد از ساختمان های حرم و معبد که تأثیر عمیقی بر ساخت معابد و زیارتگاه ها در جاهای دیگر ژاپن داشته است.

معیار شش (vi): سایت ها و منظر جنگل کوهستان های کی منعکس کننده دائمی و سنت فوق العاده مستند از کوه مقدس است که بیش از ۱۲۰۰ سال قدمت دارد (unesco world heritage center, 2017).

منظر فرهنگی قهوه در کلمبیا منظر ارگانیک تکامل یافته

منظر فرهنگی قهوه در کلمبیا در سال ۲۰۱۱، با معیارهای پنج و شش (Vi)، (V)، در فهرست میراث جهانی ثبت شد. این منظر یک نمونه استثنایی از منظر فرهنگی پایدار و مولد است که منحصر به فرد و نماینده سنتی می باشد که یک نماد قوی برای مناطق در حال رشد قهوه در سراسر جهان - شامل شش منظر کشاورزی، و ۱۸ مرکز شهری در دامنه غربی و مرکزی از کوردیلرای دی لوس آند در غرب کشور است. این منظر نشان دهنده یک سنت بومی صد ساله ی پرورش قهوه در زمین های کوچک در جنگل های مرتفع و شیوه دشواری است که کشاورزان برای کشت در شرایط سخت کوهستانی به کار می برده اند. مناطق شهری، به طور عمده در زمین های مسطح بالای تپه، بالای زمین های کشاورزی قهوه واقع شده است، معماری آن تحت تاثیر معماری اسپانیا بوده است و مصالح استفاده شده در ساختمان ها، در برخی از مناطق، چوب و نی برای دیوارها و خشت برای سقف می باشد.

تصویر ۴: منظر فرهنگی قهوه در کلمبیا، منبع: (unesco world heritage center, 2017)

معیار پنج (V): منظر قهوه کلمبیا یک مثال برجسته از استفاده پایدار از زمین است، که در آن تلاش جمعی چندین نسل، سبب پیدایش شیوه های بدیع مدیریت منابع طبیعی در شرایط جغرافیایی فوق العاده چالش برانگیز شده است. تمرکز قوی جامعه بر تولید قهوه در تمام جنبه های زندگی تولید، یک هویت فرهنگی بی نظیر و بیان فیزیکی الگوهای فرهنگی و مواد مورد استفاده در کشت قهوه و سکونتگاه های شهری است.

معیار شش (Vi): سنت قهوه نماد ملی کلمبیا می باشد که کلمبیا در سراسر جهان به وسیله آن شناخته می شود. در منظر قهوه کلمبیا این فرهنگ قهوه است که باعث شده است ارزش های ملموس و ناملموس غنی، در این سرزمین ظهور پیدا کنند. یکپارچگی هماهنگ فرایند تولید با سازمان اجتماعی، تیپولوژی مسکن و ارتباط مستقیم سنت های بومی با نوع پوشش مانند کلاه لبه دار و کیسه هایی که هنوز هم کشاورزان قهوه استفاده می کنند (unesco world heritage center, 2017).

